ВЕЋУ ЗА МАСТЕР, СПЕЦИЈАЛИСТИЧКЕ И ДОКТОРСКЕ СТУДИЈЕ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ – ФАКУЛТЕТА ЗА СПЕЦИЈАЛНУ ЕДУКАЦИЈУ И РЕХАБИЛИТАЦИЈУ

ИЗВЕШТАЈ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ, КАНДИДАТА И МЕНТОРА ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Тема: ***Самопоимање особа са оштећењем вида и повезаност са њиховим квалитетом живота и животним навикама***

Кандидат: Ксенија Станимиров

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Веће за мастер, специјалистичке и докторске студије Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију - Универзитета у Београду на основу члана 52. тачка 7. Статута Факултета, као и на основу предлога Одељења за тифлологију, на седници одржаној 23.12.2014. године донело је одлуку о образовању Комисије за оцену подобности теме и кандидата за израду докторске дисертације под називом ***Самопоимање особа са оштећењем вида и повезаност са њиховим квалитетом живота и животним навикама***, кандидата Ксеније Станимиров.

У Комисију за оцену подобности теме и кандидата за израду докторске дисертације су именовани:

1. Др Бранка Јаблан, ванредни професор, ужа научна област *Тифлологија,* Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију. Изабрана је у звање ванредног професора 2011. године, (**предложени ментор**).
2. Др Ненад Глумбић, редовни професор ужа научна област *Олигофренологија,* Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију. Изабран је у звање редовног професора 2011. године.
3. Др Драгана Станимировић, доцент, ужа научна област *Психологија ометености,* Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију. Изабрана је у звање доцента, 2011. године.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Ксенија (Милан) Станимиров рођена је 6.2.1983. године у Београду, где је завршила основну школу и гимназију. Дипломирала је 12.7.2007. године на Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију – тифлолошки смер. У току студија постигла је просечну оцену 9,20 и стекла звање дипломирани дефектолог – тифлолог. Дипломске академске студије – мастер завршила је 19.11.2008. године на Факултету организационих наука Универзитета у Београду – смер менаџмент, модул менаџмент људских ресурса. Просечна оцена на мастер студијама је 9,86, а мастер рад на тему *Запошљавање особа са инвалидитетом* одбранила је са оценом 10. Запослена је на Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду, као сарадник у звању асистента.

Досадашњи ток докторских студија

Ксенија Станимиров је уписала докторске студије 2009. године на Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију – тифлолошки смер. Положила је све испите предвиђене наставним планом докторских студија са просечном оценом 9,6.

Приказ релевантних научних радова са оценом

Библиографију Ксеније Станимиров чине 33 библиографске јединице које припадају ужој научној области Тифлологија. Ксенија Станимиров има два рада у тематском зборнику међународног значаја, три рада у часописима међународног значаја верификованим посебном одлуком, три рада у водећим часописима националног значаја, шест радова у часописима националног значаја, два рада у тематском зборнику националног значаја, три саопштења са скупа националног значаја штампана у целини, пет саопштења са међународних скупова штампаних у изводу, девет саопштења са скупова националног значаја штампаних у изводу. Тренутно је истраживач на пројекту *Социјална партиципација особа са интелектуалном ометеношћу* бр. 179017 (Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије 2011-2015). Учествовала је у реализацији још два пројекта. Похађала је већи број сертификованих едукативних семинара и учествовала на међународним и националним скуповима.

У наставку су наведени радови које сматрамо најзначајнијим за изабрану тему докторске дисертације:

1. Јаблан, Б., **Станимиров**, **К**., Сјеничић М. (2011). Тешкоће у запошљавању особа са оштећењем вида. *Социолошки преглед*, XLV, 2, 235-256. (М24)

Рад је посвећен основним проблемима са којима се особе са оштећењем вида сусрећу на отвореном тржишту рада. Размотрени су послови које могу обављати и дат преглед истраживања о њиховом запошљавању. У раду је указано на стереотипе и неповерење од стране послодаваца када је у питању запошљавање слепих и слабовидих особа. Тешкоће, а веома често и немогућност остваривања професионалне улоге директно утичу на финансијску независност и самосталност, а индиректно на њихов квалитет живота и стварање одређене слике о себи. У последњем делу је приказана подршка регулативе Републике Србије запошљавању слепих и слабовидих.

2. **Станимиров**, **К**., Јаблан, Б., Грбовић А. (2011). Припрема средњошколаца за школовање са вршњацима оштећеног вида – радионичарски приступ. *Настава и васпитање,* LX, 3, 430-442. (М24)

Тематика рада је усмерена на оснаживање средњошколаца типичног развоја за остваривање квалитетнијих односа са вршњацима са оштећењем вида и усвајање знања о њиховом образовним потребама. Адолесценти са оштећењем вида суочавају се и са социјалним импликацијама оштећења: у друштву се цене физички изглед, привлачност, независност и постигнућа. Циљ рада је да се путем радионичарског приступа повећа спремност адолесцената типичног развоја да граде социјалну мрежу у којој се особе са оштећењем вида не би осећале одбачено, изостављено и усамљено.

3. Јаблан Б., **Станимиров**, **К**., Грбовић А. (2009). Реалност и перспектива инклузивног образовања деце са оштећењем вида у нашој средини. *Педагогија*, LXIV, 4, 568-578. (М51)

У раду су анализиране истраживачке студије које су се бавиле инклузијом деце са оштећењем вида и описани су принципи социјално-инклузивног модела. У социјално-инклузивном моделу фокус интересовања и одговорности се помера са самог оштећења, које је у центру пажње у медицинском моделу, на социјални контекст. Циљ рада је био пружити целовиту слику о тадашњем стању и ефектима укључивања деце са оштећењем вида у редовне школе у Србији.

4. **Станимиров**, **К**., Јаблан Б. (2009). Особе са инвалидитетом у свету рада. *Социјална мисао,* XVI, 63, 151-167. (М52)

Рад представља преглед сазнања о положају особа са инвалидитетом на тржишту рада. Приказане су баријере са којима се особе са инвалидитетом сусрећу приликом запошљавања, наглашене су користи од запошљавања ове групе људи, а посебно су истакнути процес регрутовања и селекције, као и процес адаптације радног места у складу са потребама појединца. Такође, представљене су и студије случаја као предлог решења потенцијалних проблема на радном месту.

5. **Станимиров**, **К**., Јаблан, Б., Станимировић, Д. (2014). Квалитет живота особа са оштећењем вида. *Београдска дефектолошка школа*, *20*(1), бр. 58, 127-137. (М52)

Рад представља непосредну припрему за креирање методолошког оквира пројекта докторске дисертације јер су у њему разматрана истраживања која су се бавила испитивањем квалитета живота особа са оштећењем вида и примењени инструменти. Описане су и области које су у истраживањима идентификоване као кључне у испитивању квалитета живота (емоционална добробит, међуљудски односи, материјална добробит, лични развој, физичка добробит, самоодређење, социјална инклузија и права).

Највећи број објављених и саопштених радова директно се односе на обраду истраживачких проблема из уже научне области Тифлологија. Учешће на пројектима и едукацијама потврђује опредељење кандидаткиње за константно усавршавање, висок ниво мотивисаности и подобност за бављење научно истраживачким радом.

III КРИТЕРИЈУМИ И РАЗЛОЗИ НА КОЈИМА СЕ ЗАСНИВА ПОЗИТИВНА ОЦЕНА О ПОДОБНОСТИ КАНДИДАТА ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу увида у приложену документацију и на основу анализе објављених радова, Комисија констатује да кандидаткиња Ксенија Станимиров испуњава све услове за израду докторске дисертације:

- Положила је испите предвиђене програмом Докторских студија.
- Објавила је више научних радови који припадају ужој научној области из које је предлог пројекта докторске дисертације.
- Објавила је више научних радова који су повезани са тематиком пројекта докторске дисертације.
- Учествовала је у научно-истраживачким пројектима.

IV ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

Др Бранка Јаблан, ванредни професор запослена је на Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију од 1994. године. У звање ванредног професора за ужу научну област Тифлологија изабрана је 2011. године. Ангажована је у реализацији наставе на основним студијама на предметима: Програми и методе рада са слепом децом, Методика наставе Брајевог писма и Методика наставе математике са децом оштећеног вида, на мастер студијама на предмету Инклузивна едукација деце са оштећењем вида и на докторским студијама на предмету Новине у специјалној едукацији и рехабилитацији особа са оштећењем вида. До сада је објавила преко 160 научних радова. Тренутно учествује у реализацији два пројекта основних истраживања из области друштвено-хуманистичких

наука Министарства просвете, науке и технолошког развоја: *Креирање Протокола за процену едукативних потенцијала деце са сметњама у развоју као критеријума за израду индивидуалних образовних програма* (бр. 179025) и *Социјална партиципација особа са интелектуалном ометеношћу* (бр. 179017).

Најважнији научни радови који је квалификују за ментора предложене докторске дисертације су:

1. Gligorović, M., Vučinić, V. **Jablan, B.,** Eškirović B. (2011). The influence of manifest strabismus and stereoscopic vision on non-verbal abilities of visually impaired children. *Research in Developmental Disabilities*, *32*(5), 1852-1859. (M21)
2. **Јаблан, Б.,** Ханак, Н., Глумбик, Н. (2011). Особенности понимания проблемных ситуаций детьми с нарушениями зрения, *Вопросы психологии*, *57*(2), 36-45. (M23)
3. **Јаблан, Б.,** Вучинић, В., Ешкировић, Б., Љутица, М. (2014). Психосоцијални аспекти страбизма. *Српски архив за целокупно лекарство*, *142*(7-8), 492-497. (M23)
4**. Јаблан, Б.,** Станимиров, К., Сјеничић, М. (2011). Тешкоће у запошљавању особа са оштећењем вида. *Социолошки преглед*, XLV, 2, 235-256. (M24)
5. **Јаблан, Б.,** Јолић, З., Грбовић, А. (2011). Утицај искуства и обучености наставника на њихове ставове према образовању деце са оштећењем вида у средњим школама. *Зборник Института за педагошка истраживања*, *43*(1), 22-138. (M24)
6. Stanimirović, D., **Jablan, B.,** Sretenović, I. (2014). Persons' with disabilities perceptions of their inclusion into social environment. In M.Kulić and D. Ilić-Stošović (Ed): Thematic Collection of International Importance *Education and Rehabilitation of Adult Persons with Disabilities*, University of East Sarajevo, Faculty of Medicine Foča, Bosnia and Herzegovina and University of Belgrade - Faculty of Special Education and Rehabilitation, Publishing Centre of the Faculty (ICF), Sebia. Foča. pp. 275-287. (M14).

Комисија сматра да проф. др Бранка Јаблан испуњава услове за ментора предложене докторске дисертације. Научни и наставни рад проф. др Бранке Јаблан примарно је фокусиран на ужу научну област Тифлологија, којој припада предложен пројекат докторске дисертације и има потребан број радова објављених у научним часописима међународног значаја.

V ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ

Назив теме

Назив теме указује на предмет истраживања. Међутим, чланови Комисије су у договору са кандидатом, закључили да је прецизнији назив ***Повезаност самопоимања са квалитетом живота и животним навикама код особа са оштећењем вида***. Комисија предлаже Већу за мастер, специјалистичке и докторске студије, Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду да кандидаткињи Ксенији Станимиров одобри израду докторске дисертације под измењеним називом.

Предмет истраживања

Истраживање је предметно усмерено на проучавање самопоимања код особа са оштећењем вида и особа из опште популације и његове повезаности са квалитетом живота и животним навикама код особа са оштећењем вида. Овако дефинисан предмет истраживања проистекао је из неколико разлога. Позитивно самопоимање се у научним и стручним радовима доводи у везу са позитивним постигнућима и понашањем чијем остваривању треба тежити. Неки аутори наглашавају да је самопоимање немогуће искључити из истраживања квалитета живота управо због његове субјективне природе и због тога што је засновано на

личном искуству појединца. Од нарочите важности је побољшање самопоимања код особа из тзв. „рањивих група“. Досадашња истраживања овог феномена на узорцима особа са оштећењем вида нису дала једнозначне резултате, нити постоји истраживање које детаљно испитује сваки од ових феномена, а онда их доводи у међузависни однос, испитује, посматра повезаност и однос једног феномена према другом, као и структуру и смер односа. Ово истраживање иде корак даље јер самопоимање, квалитет живота и животне навике дефинише преко домена који су повезани са одређеним областима функционисања у свакодневном животу и неким животним улогама.

Самопоимање је посматрано преко 6 области: физички селф; морални селф; лични селф; породични селф; социјални селф; академски селф. Свака област се процењује у контексту: идентитета (веровања о стварном селфу); самозадовољства (степен самоприхватања); понашања (акције и одговори). Квалитет живота је дефинисан помоћу домена који заједно чине компоненте квалитета живота (материјална добробит, здравље, продуктивност, односи са породицом и пријатељима, сигурност, осећај припадања заједници, емоционална добробит). У складу са концептом модела *Ситуација настајања хендикепа* животне навике су подељене на активности свакодневног живота и на одређене социјалне улоге. У активности свакодневног живота спадају: исхрана, општа кондиција, лична хигијена/нега, комуникација, становање, кретање (покретљивост), а социјалне улоге су: одговорност, међуљудски односи, живот у заједници, образовање, запослење и рекреација.

Комисија сматра да предмет истраживања има адекватно научно утемељење у савременим теоријским концептуализацијама и емпиријским истраживањима, као и да поседује потенцијал да допринесе даљем развоју уже научне области Тифлологије.

Познавање проблематике на основу изабране литературе

Предлог пројекта докторске дисертације садржи попис литературе у коме су наведени релевантни теоријски и емпиријски научни радови из области којој припада предложена тема.

На основу увида у попис полазне литературе, Комисија сматра да кандидаткиња има целовит увид у теоријска и емпиријска достигнућа на пољу проучавања самопоимања и повезаности овог феномена са квалитетом живота и животним навикама код особа са оштећењем вида.

Циљеви истраживања

Истраживање има три основна циља, а то су: 1) утврђивање разлика у самопоимању између особа са оштећењем вида и особа из опште популације; 2) утврђивање разлика у самопоимању унутар групе особа са оштећењем вида; 3) утврђивање повезаности самопоимања, квалитета живота и животних навика код особа са оштећењем вида.

Комисија сматра да су циљеви истраживања јасно и прецизно постављени и усклађени са дефинисаним предметом истраживања.

Очекивани резултати (хипотезе)

1. Особе са оштећењем вида имају нижи степен појединих области самопоимања него особе без оштећења вида.
2. Особе са оштећењем вида се међусобно разликују у погледу степена појединих области самопоимања.
3. Постоји значајна позитивна повезаност степена појединих области самопоимања и степена појединих домена објективног и субјективног квалитета живота код особа са оштећењем вида.

4. Постоји значајна позитивна повезаност степена појединих области самопоимања и степена реализовања појединих категорија животних навика код особа са оштећењем вида.
5. Постоји значајна позитивна повезаност степена појединих домена објективног и субјективног квалитета живота и степена реализовања појединих категорија животних навика код особа са оштећењем вида.

Комисија је констатовала да су хипотезе истраживања добро формулисане и правилно изведене из постављених истраживачких циљева.

Формирање узорка

Узорак ће чинити 100 испитаника са оштећењем вида оба пола узраста од 18 до 65 година. Искључујући критеријум за формирање узорка је присуство вишеструке ометености. Контролну групу ће чинити 100 испитаника из опште популације који ће бити уједначени са експерименталном групом према узрасту и полу.

Комисија сматра да предвиђени начин формирања узорка одговара циљу и задацима истраживања.

Инструменти истраживања

За процену самопоимања биће коришћена Тенеси скала за процену самопоимања (*The Tennessee Self-Concept Scale – TSCS:2, second edition*; Fitts, 1996), форма за одрасле. Састоји се од 82 изјаве којима особа себе описује и које одсликавају начин на који појединац себе посматра. TSCS:2 се састоји од шест подскала које представљају различите области самопоимања.

За процену квалитета живота биће коришћена Свеобухватна скала квалитета живота за одрасле (*Comprehensive Quality of Life Scale – ComQOL-A5, fifth edition*, Cummins, 1997). Скала мери квалитет живота помоћу седам домена који заједно чине компоненте квалитета живота. Скала има два дела и користи објективне и субјективне мере. Објективне мере процењују тренутно стање, док се у оквиру субјективног дела сваки домен посебно процењује у зависности од тога колико је важан испитанику и у зависности од тога колико је испитаник њиме задовољан.

За процену животних навика биће коришћена Скала за процену животних навика (*The Assessment of Life Habits – LIFE-H*, Fougeyrollas, Noreau, Bergeron, Cloutier, Dion & St-Michel, 1998). У овом ће користиће се кратка форма за општи скрининг појаве ситуације хендикепа која се састоји од 69 ајтема.

Комисија сматра да су методе и инструменти истраживања усклађени са истраживачким предметом и циљевима и да задовољавају савремене методолошке стандарде.

Обрада података

Добијени подаци биће обрађени применом параметријских и непараметријских метода: дескриптивне методе (фреквенцијска анализа, израчунавање аритметичке средине и стандардне девијације); корелационе статистичке технике (Пирсонов и Спирманов коефицијент корелације); мултиваријантне статистичке технике (дискриминациона анализа и др.). Добијени подаци ће бити приказани графички и табеларно.

Предвиђени методи статистичке обраде података одговарају циљу, задацима и инструментима истраживања

VI ЗАКЉУЧАК СА ОБРАЗЛОЖЕНОМ ОЦЕНОМ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ И КАНДИДАТА

Анализом предлога пројекта докторске дисертације Комисија је закључила да предмет истраживања има добро теоријско и емпиријско утемељење. Предмет истраживања је адекватно научно утемељен, заснован на познавању савремених теоријских концепата и истраживачких студија. Формулисани циљеви и хипотезе су јасно формулисани и усклађени са предметом истраживања. Истраживање је адекватно методолошки конципирано.

Комисија сматра да назив докторске дисертације треба изменити тако да гласи ***Повезаност самопоимања са квалитетом живота и животним навикама код особа са оштећењем вида***.

Увидом у приложену документацију, Комисија је констатовала да кандидаткиња Ксенија Станимиров, дипломирани дефектолог – тифлолог, испуњава све услове за израду докторске дисертације. Кандидаткиња Ксенија Станимиров је положила све испите предвиђене наставним програмом докторских студија, учествовала је у реализацији више научно-истраживачких пројеката, објавила је преко тридесет радова и анализирани радови су непосредно повезани са предлогом пројекта докторске дисертације и са ужом научном облашћу из које је предлог пројекта.

На основу предочених чињеница и оцена, Комисија предлаже Већу за мастер, специјалистичке и докторске студије, Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду да кандидаткињи Ксенији Станимиров одобри израду докторске дисертације под измењеним називом ***Повезаност самопоимања са квалитетом живота и животним навикама код особа са оштећењем вида***.

У Београду, 19.02.2015.

Чланови Комисије:

_____

Др Бранка Јаблан, ванредни професор
Универзитета у Београду – Факултета за специјалну
едукацију и рехабилитацију, предложени ментор,

_____

Др Драгана Станимировић, доцент
Универзитета у Београду – Факултета за специјалну
едукацију и рехабилитацију

_____

Др Ненад Глумбић, редовни професор
Универзитета у Београду – Факултета за специјалну
едукацију и рехабилитацију